

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pirhonen, Hillamaria

Title: Yhden kielen taitoa vai monikielistä toimijuutta?

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Suomen kieltenopettajien liitto ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pirhonen, H. (2023). Yhden kielen taitoa vai monikielistä toimijuutta?. *Tempus*, 58(2), 10-11.
<https://issuu.com/sukol/docs/tempus223>

Yhden kielen taitoa vai monikielistä toimijuutta?

Väitöstutkimuksen aiheena olivat yliopisto-opiskelijat kielenoppijoina.

Teksti HILLAMARIA PIRHONEN

Väitöstutkimuksessani tarkastelin yliopisto-opiskelijoiden käsityksiä kielenoppimisesta ja monikielisydestä sekä itsestään kielenkäyttäjinä. Halusin muun muassa selvittää, mitä opiskelijat ajattelevat kielenoppimisesta lukion päätyttyä ja ehtiikö kielenopettaja vielä korkeakouluopintojen aikana vaikuttaa oppijoiden kieli-käsityksiin ja -identiteetteihin. Lähtökohtanani oli tuttu ristiriita: alati monikielistyvä ja kansainvälistyvä työelämä vaatii työntekijöiltään entistä monipuolisempaa viestintä- ja kieli-osaamista, mutta samaan aikaan suomalaisten kielivaranto on aiempaa suppeampi.

Kohti monikielistä kielenopetusta

Tutkimukseni kontekstina toimivat Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa (Movi) kehitetyt monikieliset, alakohtaiset viestintä- ja kieliopinnot, joiden tavoitteena on tukea yliopisto-opiskelijoita heidän matkallaan kohti akateemista asiantuntijuutta ja työelämää. Näiden opintojen taustalla on ymmärrys siitä, että myös ”yksikielisistä” kodeista tulevat, vieraita kieliä vain koulussa opiskelleet oppijat ovat monikielisiä. Toimin itse englannin- ja ruotsinopettajana näissä opinnoissa.

Kieliä ei käsitellä monikielisyssä opinnoissa toisistaan erillisinä oppiaineina, vaan niitä käytetään joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Näin ne heijastelevat työelämän ja arjen tilanteita, joissa on tavallista esimerkiksi lukea ja kuunnella jotakin yhdellä kielellä ja raportoida asiasta toisella.

Uudet viestintä- ja kieliopinnot ovat korvanneet perinteiset äidinkielen, englannin ja ruotsin kurssit, joiden tilalla on akateemisiin tekstitaitoihin, monikieliseen vuorovaikutukseen ja tutkimusviestintään keskittyviä monikielisiä opintojaksoja. Opinnot tukevat opiskelijoiden aineopintoja viestinnän ja kielen näkökulmasta ensimmäisestä syksystä kandidaatintutkinnon loppuun saakka.

Monikielinen opetus tällaisessa muodossa on uutta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin tarkasteltuna. Siksi oli tärkeää tutkia sen vaikutusta opiskelijoihin. Väitöstutkimuksessani tarkastelin opiskelijoiden kielenoppijäkäsityksiä ja -identiteettejä sekä niiden muutosta kandidaattiopintojen aikana. Lisäksi pyrin selvittämään tutkimuskontekstin vaikutusta opiskelijoiden käsityksiin: miten opiskelijat asennoituvat ja tottuvat monikieliseen opetukseen?

Englanti ja muut kielet

Englanti näyttäytyi opiskelijoiden puheessa itsestään selvänä taitona, kun taas muut kielet käsitettiin jonkinlaiseksi erityisosaamiseksi. Tämä keskeinen tutkimustulos ei varsinaisesti yllättänyt minua kielenopettajana, mutta pidän tärkeänä tarkastella sitä hieman tarkemmin.

Usein muista kielistä puhuttiin periaatteessa hyödyllisinä lisätaitoina työelämässä, mutta harva opiskelija uskoi henkilökohtaisesti tarvitsevansa niitä omalla urapolullaan. Monikielinen osaaminen on kuitenkin nostettu yhdeksi tärkeäksi osaksi yhä kansainvälisempää työelämää. Täten opiskelijoiden käsitykset työelämän kielitaidosta vaikuttivat olevan osin ristiriidassa todellisuuden kanssa. Opiskelijoiden voisikin olla hyvä saada enemmän tietoa siitä, millaista viestintä- ja kieli-osaamista eri aloilla ja eri työtehtävissä vaaditaan.

Englannin suuri rooli opiskelijoiden elämässä ei tullut yllätyksenä. Tutkimuksessani kuitenkin tuli esille se, minkälaisista epävarmuudesta se samaan aikaan monissa opiskelijoissa aiheuttaa. Useat tutkimushenkilöni totesivat olevansa huolissaan omasta englanninosaamisestaan. He kertoivat tuntevansa painetta osata englantia korkealla tasolla, ja monet heistä jännittivät erityisesti sen puhumista. Toiset opiskelijat taas kokivat käyttävänsä englantia niin paljon arjessaan, että heistä tuntuisi oudolta yrittää käyttää pelkästään suomea.

Polarisoituneet kokemukset englanninosaamisesta onkin tärkeää ottaa puheeksi opiskelijoiden kanssa. Väitöskirjassani ehdotan muun muassa reflektiivisten tehtävien ja keskustelujen käyttöä opetuksessa, jotta opiskelijat pääsevät purkamaan ja vaihtamaan ajatuksiaan vaikeistakin kielenosaamiseen liittyvistä tunteista. Omassa opetuksessani – ja myös tutkimukseni aineistona – käytän tähän esimerkiksi oman kielielämäkeran kirjoittamista ja siitä keskustelemista.

Aktiivinen oppija vai opetuksen vastaanottaja?

Tutkimuksessani opiskelijat pitivät usein syynä kielenoppimiselleen jotakin muuta kuin omaa, aktiivista opiskeluaan. Esimerkiksi kielenopettajia pidettiin syynä omalle hyvälle tai huonolle menestykselle jossakin kielessä. Myös koulun rakenteet kuten lukujärjestysongelmat ja kiire lukiossa olivat päättäneet monen opiskelijan vieraan kielen opiskelun. Lisäksi arkielämän kielenkäyttötilanteet mainittiin usein erityisesti englanninosaamisen yhteydessä: vaikkapa videopelien run-

sasta pelaamista lapsuudessa pidettiin syynä omalle vahvalle englanninosaamiselle.

Yhteistä näille koulun ja arjen henkilöille, rakenteille ja tilanteille oli se, että opiskelijat asemoivat itsensä kielen vastaanottajaksi ilman, että he itse olisivat varsinaisesti pyrkineet vaikuttamaan oppimiseensa. Sama näkyi jopa silloin, kun opiskelijat antoivat syyksi osaamiselleen tai osaamattomuudelleen oman motivaationsa, tunteensa tai osaamisensa. He saattoivat esimerkiksi kertoa ”kärsivänsä” motivaatiopulasta, ikään kuin se olisi sairaudenomainen tila, jolle he eivät voineet tehdä mitään. Myös oma osaaminen, kuten ”puuttuva kieli-pää”, oli itsestä riippumaton tekijä.

” Tutkimuksessani opiskelijat pitivät usein syynä kielenoppimiselleen jotakin muuta kuin omaa, aktiivista opiskeluaan.

Erityisesti muut vieraat kielet kuin englanti olivat opiskelijoiden mielestä oppiaineita ja kieliä, joiden osaaminen heidän pitäisi saada vastaanottaa luokkahuoneessa tai ulkomailla asuessaan. Vaikutti siis siltä, että opiskelijat eivät varsinaisesti halunneet ottaa vastuuta omasta kielenoppimisestaan. En ole vielä keksinyt tämän tuloksen pohjalta hyvää pedagogista käytäntöä siihen, että opiskelijoiden ymmärrys omasta roolistaan kielenoppimisessa kasvaisi, mutta tarvetta sellaiselle voisi olla.

Kieli oppiaineena ja viestinnän välineenä

Opiskelijoiden käsitykset kielestä muuttuivat kandidaattiopintojen aikana. Opintojensa alussa opiskelijat pitivät kieliä ennen kaikkea oppiaineina, vaikka suurin osa heistä käytti englantia vapaa-ajallaan. Opiskelijat kuvailivat tuolloin kielenoppimiskokemuksiaan eritoten koulussa ja hahmottivat oman osaamisensa tason kertomalla arvosanoistaan.

Kandidaattiopintojen lopussa opiskelijoiden käsitys kielen luonteesta oli muuttunut erityisesti englannin kohdalla. Kolmen vuoden aikana englannista oli tullut luonteva käyttökieli ja yksi opiskelutyökalu muiden joukossa. Englanti ei ollut enää oppiaine vaan ennen kaikkea viestinnän väline. Oma osaamista kuvailtiin nyt itsearviointin perusteella kuten kertomalla, millaisista englanninkielisistä tilanteista opiskelijat olivat kielitaitonsa ansiosta selvinneet.

Opettajana oli hienoa huomata, että kieltä alettiin hahmottaa keskeisenä osana omaa viestintää eikä enää erillisenä oppiaineena. Jäin kuitenkin pohtimaan sitä, miksi samaa ei tapahtunut yhtä voimakkaasti muiden kielten osalta. Korkeakouluopinnoissa pitäisi entistä vahvemmin tukea myös muiden kielten käyttöä, esimerkiksi ohjaamalla opiskelijat lukemaan alansa tutkimusta eri kielillä ja löytämään mielekkäitä tapoja käyttää eri kieliä vapaa-ajalla englannin tapaan.

Havaintoja monikielisestä osaamisesta

Toteutin tutkimukseni aineistonkeruun, kun vasta pilotoimme uusia viestintä- ja kieliopintojamme. Kuitenkin jo tästä aineistosta nousi esiin esimerkkejä siitä, että opiskelijat olivat

alkaneet ajatella kielenosaamista aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Yksi tutkimushenkilöistäni kiteytti muutoksen seuraavasti: ”[Opintojen alussa tekemässäni] kielielämäkerrassa kielet ovat erillisiä kouluaineita. Tämä on suurin muutos, jonka tunnistan siinä, miten suhteeni vieraisiin kieliin on muuttunut kolmen vuoden aikana. Enää en koe opiskelevani kieliä. Käytän monikielistä viestintää luonnollisesti ja jatkuvasti opinnoissani, joten kokemus kielten opiskelusta on jäänyt.”

Opettajana pidin myös lupaavana sitä, että opiskelijat eivät opintojensa päätteeksi maininneet viestintä- ja kieliopintojensa monikielistä luonnetta. Vaikutti siis siltä, että he olivat tottuneet monikieliseen työskentelyyn, ja muutamat myös kirjoittivat konkreettisesta ajatustensa muutoksesta kuten aiemmassa esimerkissä. Tutkimustulokset ovat rohkaisevia sen suhteen, että monikielinen opetus voi tukea kielenoppijoiden ymmärrystä monikielisydestä ja laajentaa heidän kielitietoisuuttaan.

Tutkimusaineistostani tuli esille myös se, että monet meille kielenopettajille itsestään selvät asiat voivat olla yllättävän uusia opiskelijoillemme. Esimerkiksi eräs tutkimushenkilöni totesi, ettei ollut aiemmin tiennyt voivansa ymmärtää itselle vieraita kieliä jo osaamiensa kielten perusteella mutta meidän opetuksemme oli avannut hänen silmänsä. Tämä oli hyvä muistutus siitä, että monikielisessä opetuksessa kannattaa lähteä liikkeelle aivan perusasioista.

Kielitietoisuutta ja reflektiota luokkahuoneeseen

Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että oppijoiden kielitietoisuuden kasvattaminen ja erilaiset reflektiotehtävät voivat toimia hyvinä menetelminä kielenopetuksessa. Niiden avulla oppijat voivat pohtia paitsi omaa osaamistaan myös kielenoppimiseen liittyviä tunteitaan. Parhaimmillaan kielitietoisuuden laajentuminen voi voimaannuttaa ja tukea oppijan käsitystä itsestään monikielisenä toimijana. Kaikenlainen tunteiden sanoittaminen ja vertaistuki voi auttaa viestintä-arkuuden kanssa. Tällainen pohdinta voi toivottavasti myös lisätä oppijoiden empatiaa heidän kohdatessaan eri kieliä eri tasoisesti puhuvia ihmisiä.

Vaikka tutkimukseni lähtökohta liittyi työelämän kielitaitoon, on lopuksi todettava, että monikielisyys ja monikielinen osaaminen ovat arvokkaita itsessään. Ne luovat ymmärrystä ihmisten ja kulttuurien välillä. Toivonkin, että tutkimus tuo uusia näkökulmia kielenopetukseen niin korkeakoulussa kuin muillakin asteilla.

Kirjoittaja: Hillamaria Pirhonen

*Hillamaria Pirhonen toimii yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa. Hänen väitöskirjansa *University students' language learner beliefs and identities in the context of multilingual pedagogies in higher education* (2023) on julkaistu osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9277-4>.*